

5.1 Tolyn – į pasaulį!

Tyrinėdami ankstesnių pamokų medžiagą, jau įsiminėte lietuvių filosofo Vydūno vardą. Jis tvirtina, kad žmogus turi „didėti iš vidaus“: pirmiausia reikia tapti sąmoninga, atsakinga, save suvokiančia asmenybe, tada skleistis tautoje, jausti tvirtą ryšį su savo gimtuoju kraštu, tauta, jos istorija, kalba, kultūra. Tik tai suvokęs žmogus gali būti naudingas žmonijai, pasauliui. *Kokios atramos, vertybės jaunam žmogui padeda ieškoti kelių į pasaulį, bendrauti su kitais žmonėmis, atskleisti save?* Atsakymų ieškokime kartu.

1 užduotis. Perskaitykite tekstą ir bendradarbiaudami atsakykite į klausimus.

Žmogaus kelias prasideda nuo to, kas arčiausia (nuo artimiausių žmonių, daiktų, medžių), nuo tėviškės. Jis veda tolyn – į pasaulį, ir gilyn – į tautą, jos kalbą, kultūrą, į pažinimą. Kelias kyla į viršų (žmogus pasiekia dvasios aukštumas) ir krenta žemyn, kur viešpatauja galingas laikas ir visagalė mirtis. Kelias nėra tiesus, dažnai jis labai vingiuotas, žmogus neišvengiamai susiduria su kalte, nuodėme, blogiu, bausme. Jis pamato, kad kelyje yra daug užtvarų, kad vieno laisvė susiduria su kito laisve, kad būtinos sutartys, susitarimai, įstatymai. Tai <...> kelio gairės.

Klausimai

Viktorija Daujotytė ir Arvydas Šliogeris „Gairės“

1. Kur prasideda žmogaus gyvenimo kelias?
2. Kur link jis veda?
3. Kada jis kyla aukštyn, o kada leidžiasi?
4. Kodėl žmogaus kelias nėra tiesus?
5. Lietuvių kalbos žodynuose aiškinama, kad žodis *gairė* – tai ir kartelė su vėliavėle ir kelrodis, rodyklė. Kaip manote, kuria reikšme šis žodis pavartotas tekste?

2 užduotis. Kokios jūsų, kaip jaunų žmonių, gyvenimo gairės (vertybės, atramos, tikslai)? Užrašykite 3 svarbiausias savo gyvenimo gaires.

5.1 Tolyn – į pasaulį!

3 užduotis. Susipažinę su Algirdo Landsbergio pristatymu, perskaitykite jo novelės ištrauką ir bendradarbiaudami atsakykite į klausimus.

Algirdas Landsbergis.
V. Maželio nuotrauka

Algirdas Landsbergis (1924–2004) – lietuvių dramaturgas, rašytojas, literatūros kritikas, Niujorko universiteto profesorius, žurnalistas. Gimęs Kybartuose, augęs Kaune, 1944 m. pasitraukė iš Lietuvos, gyveno Vokietijoje, nuo 1949 m. – Amerikoje. Niujorke studijavo anglistiką. Gerai rašė ir lietuvių, ir anglų kalbomis. V. Landsbergio „Kelionė“ (1954) – pirmasis rašytojo ir vienas pirmųjų išeivių modernistinių romanų. „Rašymas man yra lietuviškųjų vertybių išsaugojimas – nuo aplinkos, nuo laiko suirutės“, – teigė rašytojas. Novelė „Žodžiai, gražieji žodžiai“, pasak literatūros kritiko V. A. Jonyno, yra šedevras, atskleidžiantis vaiko ir apskritai žmogaus pomėgį viskam duoti vardus ir pavadinimus.

Pagal Virginiją Paplauskienę „Rašymas man yra lietuviškųjų vertybių išsaugojimas“

Žodžiai, gražieji žodžiai

- Skaitydami pasibraukite nesuprantamus žodžius.
- Jų reikšmes išsiaiškinkite bendradarbiaudami, naudodamiesi žodynais.

Petrukas išlipo iš lovos, timptelėjo užuolaidos virvutę ir su nuostaba žiūrėjo į saulės šviesos subraižytas grindis. Tai baltos plonos lentelės, su kuriomis jis žaisdavo kieme! Jis žengė per jas atsargiai, kad neužkliudytų, ir sekė saulės rėžį perpjaunant gaublį ant jo spintelės.

– Gaublys, – ištarė jis.

Žodis sukosi jo burnoje, didelis ir apvalus. Baublys, kablys, dramblys. Petrukas pasuko jį, ir gaublys sumirgėjo. Mėlyna spalva buvo jūra, čia buvo Niujorkas, čia buvo Lietuva – sakydavo tėtis.

Tai bus linksma,

Tai bus linksma,

Tai bus linksma Lietuvoj.

Taip dainuodavo mama. Petrukas abiem rankom sustabdė gaublį ir smalsiai apčiupinėjo jį. Jis nebuvo šlapias. Bet jūra šlapia. Jūra yra daug vandens ir šniokštimas, ir rudi žmonės be marškinių, ir karštas smėlis po kojomis. <...>

Petrukas baimingai pažiūrėjo į gretimo kambario duris. Jos nejudėjo. Tėtis dar miega! Kad taip praslinkus pro jo lovą, nušliaužus į virtuvę. Jis galėtų atidaryt visus stalčius ir viską sudėt ant grindų. <...> Jo akys sustojo prie žalio ir mėlyno sunkvežimio šalia raudonos plytų tvoros. Šiandien jie nejudėjo, šiandien dėdės nekrovė lentų, šiandien mama ir tėtis abu buvo namie. Šiandien šeštadienis, garsiai suprato jis.

Jis pasigedo dėdžių, kurie kasdien dirbdavo lentpjūvės kieme. Bet rytas rytan jis buvo taip godžiai įsižiūrėjęs į juos, kad jam tereikėjo prisimerkti ir jis galėjo aiškiai matyti viską. Iš sunkvežimių čiuožia lentos ir triukšmingai krinta žemyn. Dulkių debesis pakyla, ir jame guviai juda mėlynai apsirengę žmonės. Kaip vikriai, kaip tvirtai jie griebia lentas!

5.1 Tolyn – į pasaulį!

Kaip jos slysta ir atsimuša į jų blizgančias skardines prijuostas. Kai Petrukas užaugo, jis bus mėlynas dėdė. Jis turės skardinę prijuostę ir – kokia laimė! – kraus lentas visą dieną.

Jo galva svaigo nuo ateities pažadų. Jis užaugo rytoj. Viskas bus rytoj. Pro viršuje pravirą langą sklido šiluma, persotinta lentpjūvės kvapo. Vakar tėtis sakė jam, kad taip kvepia sakai, smala, medis. Petrukas lėtai pakartojo: sakai, smala, medis. Žodžiai taip pat kvepėjo.

Jis mylėjo žodžius. Jis mėgdavo lytėti juos, jausti juos burnoje. Vieni buvo šilti, kiti vėsūs; vieni šiurkštūs, kiti lygūs; vieni šnypštė, kiti dainavo. Žodžiai buvo jam brangesni už žaislus didžiojoje dėžėje. Jų buvo labai daug; nieko kito nebuvo tiek daug. Jis mėgino duoti žodžius visiems daiktams, kuriuos jis matė pro langą. Tie, kuriems jis nerasdavo žodžio, palikdavo tolimi ir svetimi. Tieji, kuriuos jis pavadindavo, priartėdavo prie jo ir tapdavo jo draugais.

Saulė kaitino dar labiau. Šiluma maudė Petruko ploną, standrų kūnelį. Lentpjūvė raibo jo akyse. Iš pamirštos uždaryti prieskonių dėžutės jį pasiekė cinamono kvapas. Jis nenustojo šypsojėsis. Jam buvo taip gera, kad jis ėmė linksėti galvute, užsimerkdamas ir atsimerkdamas. Jam buvo geriau, kaip valgant pudingą, kaip miške ant žolės, kaip Kalėdų seniui išbėrus savo maišą.

Ir rąžydamašis savo didžiajam pasitenkinime, jis atvėrė burną naujam žodžiui. Jis pradėjo greičiau alsuoti. Visais savo sąnariais jis stengėsi išrasti žodį, kuris išsakytų viską, ką jis matė ir jautė šią laimingą akimirką. Vienas po kito žodžiai prisiliesdavo jo gomurio ir vėl nuslysdavo. Jis ištarė – kala – ir tylėjo. Kai saulė šviečia, dėdės nusiima marškinius. Dėdės rudi, jo tėtis baltas. Ne, nusprendė jis. Kala netiko, kala buvo nepakankamas.

Petrukui nebebuvo taip gera. Saulė ėmė darytis įkyri. Jam taip reikėjo žodžio, ir jis negalėjo jo rasti. Jo pažastys suniežtėjo, jo pilvas sugurgė, ir jis pradėjo norėti pieno.

– Kalala, – sujudėjo jo lūpos. Kalala? Taip, kalala! Tame žodyje buvo viskas: saulė, lentos, sakai, dėdės, virtuvė ir jis pats, vėl visas džiaugsmu švytintis. Kalala, kalala!..

Algirdas Landsbergis „Kelionės muzika“

Klausimai

1. Kokį įspūdį paliko skaityta novelės ištrauka? Kodėl?
2. Kaip supratote novelės pavadinimą?
3. Kaip ši novelė susijusi su potėmės pavadinimu „Tolyn – į pasaulį!“?

Kalala

Kalala

Kalala

Kalala

4 uždutis. Pasiskirstę grupėmis atlikite tiriamąsias uždutis. Apibendrinkite atsakydami į pateiktus klausimus.

1. Ką Petrukui reiškia žodžiai?
2. Kokiais žodžiais jis mėgaujasi?
3. Kokį pasaulį mato berniukas?
4. Kaip nusiteikęs jis atsiveria pasauliui?

5.1 Tolyne – į pasaulį!

I grupė

1. Remdamiesi skaityta ištrauka, suformuluokite 5–7 klausimus, kurie prasidėtų **K** raide.

Pvz.: *Kas? Kur? Kada? Kaip? Kiek? Kodėl? Ką? Kuo?* ir pan.

2. Sudarę klausimų sąrašą, pasiskirstykite poromis. Atsakykite į klausimus.

3. Baigę veiklą, grupėje aptarkite, kurie klausimai įdomiausi, kurie sunkiausi, kurie atsakymai kelia abejonių, kurie jų padėjo labiau suprasti novelę.

Kas ...

Kuo ...

Ką ...

Kur ...

Kaip ...

Kiek ...

Kada ...

Koks ...

Kodėl ...

...

...

...

5.1 Tolyn – į pasaulį

II grupė

1. Remdamiesi skaityta ištrauka, įsigilinkite į veikėjo Petruko situaciją ir užpildykite schemą.
2. Baigę pildyti, pasiskirstykite poromis ir apibendrinkite: *Taigi novelėje vaizduojamas...*
3. Baigę veiklą, grupėje aptarkite, ką nauja atradote, ką pastebėjote, ką išvelgėte, ar veikla padėjo geriau suprasti novelę.

